

T TOPLUM
ÇALIŞMALARI
ENSTİTÜSÜ

Türk Dışışleri'nin Dili

T.C. Dışışleri Bakanlığı

Basın Açıklamalarının

Söylem Analizi

Berçin Yiğitaslan

toplum.org.tr

Yayın Hakları ©

Bu yayının tüm hakları Toplum alışmaları Enstitüsü'ne aittir. Toplum alışmaları Enstitüsü'nden izin alınmadan yayının tümünün ya da bir kısmının herhangi bir yöntem ile basımı, yayımı, çoğaltılması ve dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek şartıyla alıntı yapılabilir.

Yayın No: 26

Yayın Tarihi: 01.07.2026

TOPLUM ALIřMALARI ENSTİTÜSÜ

Adres : Cevizlidere Mah. Mevlana Bulv. No:123/305 ankaya/Ankara
Telefon : 0312 939 93 00
E-posta : info@toplum.org.tr
Website : www.toplum.org.tr

HAKKIMIZDA

Toplum Çalışmaları Enstitüsü, Türkiye'nin nitelikli insan kaynağını ülkemizin kronik yahut güncel sorun alanlarına yönelterek politik karar alıcılara rafine çözüm önerileri sunmayı ana kuruluş amacı olarak benimser. Amacına uygun olarak gerçekleştirdiği çalışmalarda, toplumumuzun genel çıkarlarının öncelenmesini esas alır. Bu esas, Toplum Çalışmaları Enstitüsü'nün zaman ve zeminden bağımsız, değişmez ilkesidir. Türkiye'nin potansiyeline uygun atılımlar için yeni jenerasyon zihinleri, fikri üretime teşvik etmek ve bu üretimi ülke birikimimize anlamlı katkılar olarak sunmak ana motivasyon kaynağımızdır.

YÖNETİM KURULU

Dr. Yavuz Selim Günay, Enstitü Başkanı

Dr. Halim Alperen Çıtak, Hukuk ve Adalet Programı Direktörü

İmran Gürakan, Dijital Dönüşüm ve Girişimcilik Programı Direktörü

Doç. Dr. Asmin Kavas, Şehircilik Programı Direktörü

Yağmur Uzunırmak, Araştırma ve Veri Analizi Programı Direktörü

Yasemin Satır Çilingir, Ekonomi Programı Direktörü

Berçin Yiğitaslan, Dış Politika Programı Direktörü

Çiğdem Gizem Okkaoğlu, Enstitü Genel Sekreteri

Aykutalp Arıcı, Yönetim Kurulu Üyesi

Ahmet Oğuz Atalay, Yönetim Kurulu Üyesi

Dr. Abdullah Çağıl, Yönetim Kurulu Üyesi

Vasıf İnanç Duygulu, Yönetim Kurulu Üyesi

Gökhan Güler, Yönetim Kurulu Üyesi

Timuçin Koray Güzelderen, Yönetim Kurulu Üyesi

Nihat Yıldırım, Yönetim Kurulu Üyesi

Mustafa Gül, Yönetim Kurulu Üyesi

Türk Dışışleri'nin Dili
T.C. Dışışleri Bakanlığı Basın
Açıklamalarının Söylem Analizi

Berçin Yiğitaslan

1 Temmuz 2026

I. Giriş, Kapsam ve Metodoloji

Bu rapor, Ocak 2002 – Mayıs 2026 arasında Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı resmi web sitesinde yayımlanan **6.929 Türkçe basın açıklamasının söylem analizini** sunmaktadır.

Analiz iki düzlemde ilerlemektedir:

Niceliksel düzlemde metinler, kapsamlı bir Türkçe anahtar-kelime ve kalıp setiyle hem tematik kategorilere hem de söylem ailesi → alt-kavram → sinyal kelime şeklinde hiyerarşik bir taksonomiye yerleştirilmiştir. On iki farklı söylem ailesi – egemenlik ve toprak; dayanışma ve kardeşlik; kınama ve protesto; hak ve iddia; çözüm ve uzlaş; ittifak ve dostluk; normatif/hukuk; terör söylemi; insani diplomasi; endişe ve uyarı; kararlılık; olumlu/yumuşak diplomatik dil – Türk diplomatik dilinin tematik konularını analitik olarak ayrıştırmak için belirlenmiştir.

Niteliksel düzlemde ise söylem profilinin yıllar ve bakan dönemleri içindeki evrimi, AB/Orta Doğu gündemlerinin yıllar içindeki ağırlık değişimi, ve Bakanlık açıklamalarının jest dili irdelenmektedir.

Çalışmanın başlıca bulguları aşağıda özetlenmektedir:

- Bültenlerin hacmi 2008–2009’da yapısal bir sıçrama yaşamış, 2010 sonrasında **yıllık 275–435** bandına oturmuştur. 2021 (**435**), 2014 (**405**), 2017 (**390**) tepe yıllarıdır. 2026 yılı verisi Mayıs sonu itibarıyla 98 bültenle kısmidir.
- Söylem aileleri sıralamasında dayanışma ve kardeşlik dili (%28,1) ve endişe/uyarı dili (%25,3) baştedir; ardından kınama ve protesto (%20,5), ittifak ve dostluk (%19,4), normatif/hukuk (%17,8), terör söylemi (%17,6) gelir. Egemenlik ve toprak (%4,6) ile hak ve iddia (%3,9) görece nadirdir.
- **Türk diplomasisinin söylemsel pusulası** son çeyrek asırda **Avrupa’dan Orta Doğu’ya** dönmüştür. 2004 yılında basın bültenlerinin %27,7’si AB süreci ile ilgili iken, 2024 yılında bültenlerin %28,7’si İsrail–Filistin meselesi ile ilgilidir. Çalışmamız, Avrupa’dan Orta Doğu gündemine kayışı beş farklı veri kesitiyle ölçmektedir.
- **Kınama**, Türk diplomasisinin en çok kullandığı jesttir: bültenlerin %23,8’i (1.650 adet) kınama içerir; taziyeye %23,5 ile (1.628 adet) başa baş gider. İkisinin yüksek birlikte-görülme oranı, ‘terör saldırısını kına + kurbanlara taziyeye ilet’ biçimindeki standart şablondan kaynaklanır.
- Fail olarak **en çok kınanan devlet açık arayla İsrail’dir**: 127 bülten (ikinci sıradaki ABD’nin 10 katından fazla). Üç dalga seçilir: 2011–2014 (Mavi Marmara sonrası), 2017–2018 (Kudüs kararı), 2023–2026 (Gazze savaşı; yılda 8–11 kınama).
- Duygu terazisinde **Irak, Afganistan, Pakistan ve Somali pozitif kutbu, İsrail negatif kutbu** temsil etmektedir. İsrail istisnai bir çift profil de taşır: 127 kınama mesajında hedef iken aynı zamanda 42 olay kınamasında pozitif tarafta yer almaktadır. Aslında tek başına bu veri, ikili ilişkilerin son çeyrek asırdaki değişiminin söylemdeki izidir.
- Bültenlerin %32’si üç veya daha fazla söylem ailesini birlikte taşır: ‘çoğul-rejistrelî’ söy-

lem yoğun kriz/gündem yansımasıdır. En 'çoğul' bültenler AB ilerleme raporlarına tepki bültenleridir; bir tek bülten 8–9 aileyi birden barındırır.

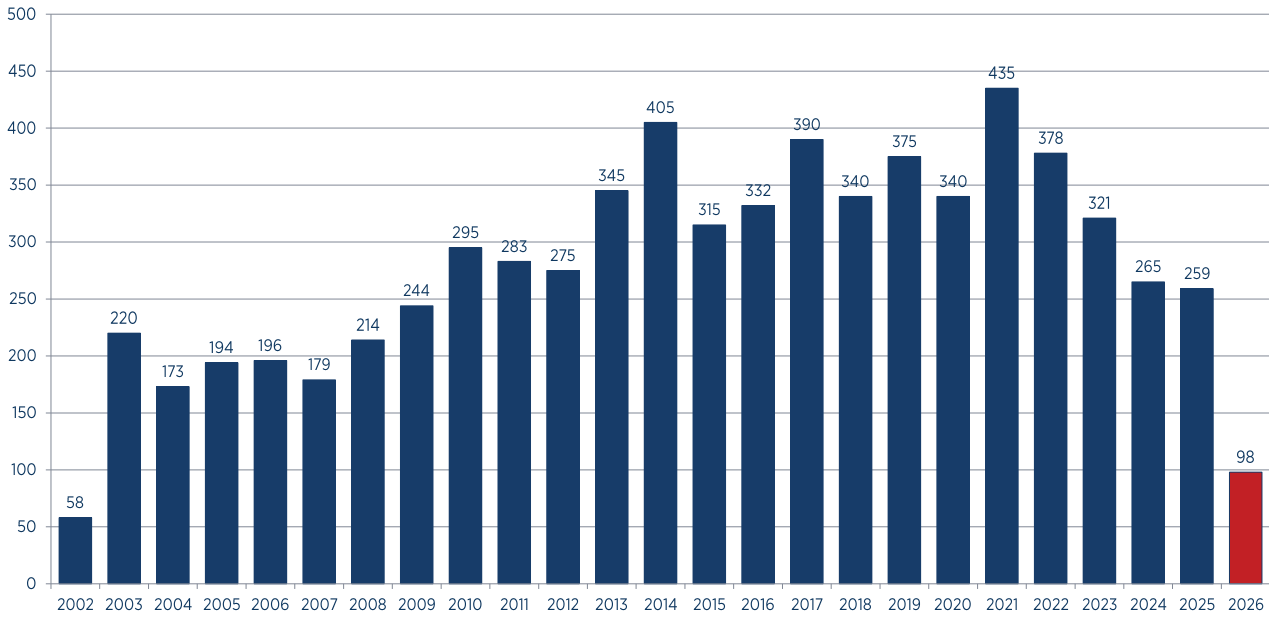
- Bakan profilleri belirgin biçimde farklılaşır: Babacan döneminde çözüm/uzlaşma dili (%23,4) zirveye çıkar; Davutoğlu döneminde dayanışma (%29,8), kararlılık (%17,6) ve endişe (%26,7) eşzamanlı yükselir; Çavuşoğlu döneminde sertleşme tepededir (kınama %24,5, terör %22,8, endişe %30,1); Fidan dönemi egemenlik (%6,1) ve hak/iddia (%5,5) dillerinin zirvesini gösterir; normatif/hukuk dili %19,8 ile oldukça yüksek seyrediyor. Henüz tamamlanmamış Fidan dönemi, daha klasik devlet/hukuk/egemenlik söylemine doğru kayışın sinyallerini vermektedir.

II. Genel Manzara

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın basın açıklamaları (bülten) 2008–2009'da yapısal bir sıçrama yaşamış; 2010 sonrasında yıllık 275–435 bandında istikrarlı bir hacme oturmuştur.

Grafik 1: Yıllık Bülten Hacmi (Ocak 2002– Mayıs 2026)

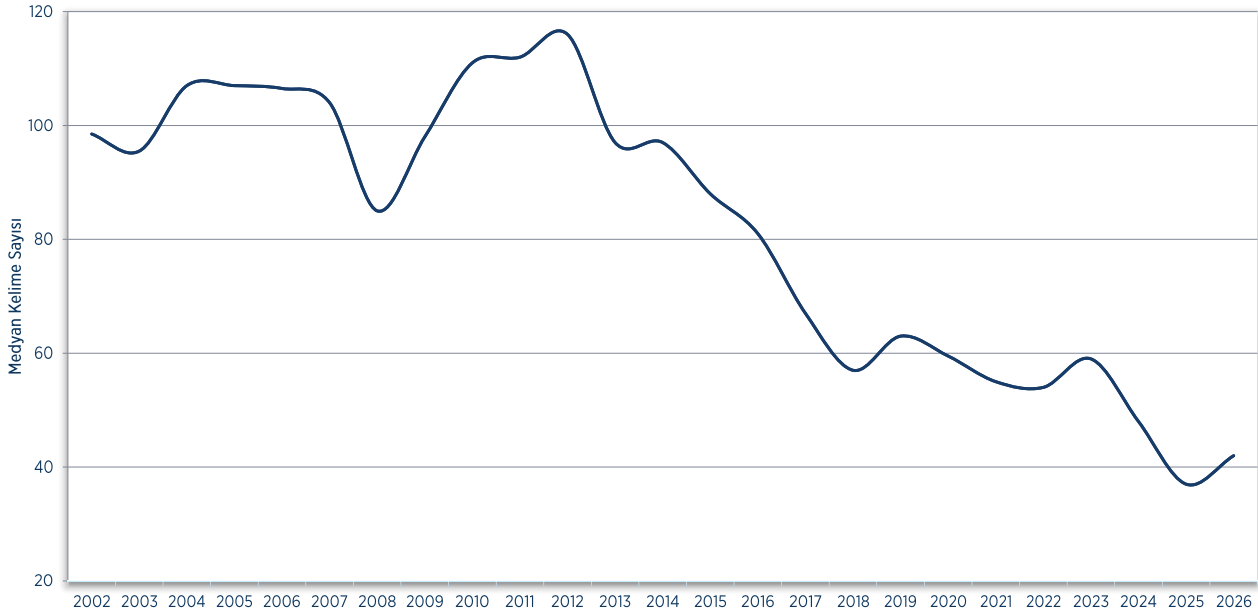
TOPLUM
ÇALIŞMALARI
ENSTİTÜSÜ

Grafik 1'de sunulan yıllık bülten hacmi incelendiğinde üç tepe noktası dikkat çeker. 2014 (405), Davutoğlu döneminin son yılıdır ve Mavi Marmara sonrası süreç, IŞİD yükselişi ve Suriye'deki yoğun gelişmelerin yaşandığı yıldır. 2017 (390), Trump'ın Kudüs kararına tepki, Kıbrıs konusunda Crans-Montana görüşmelerinin çöküşü ve Yunanistan'la darbe firarileri iade krizinin bültenlerde yoğun yer tuttuğu yıldır. 2021 (435), veri kümesinin tepe yılıdır ve Karabağ sonrası, Doğu Akdeniz gerilimi, ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi ve Yunanistan'la sertleşen ilişkilerin yansıdığı yıldır. 2022 (378) Ukrayna savaşı bültenleriyle yüksek; 2023 (321) ve 2024 (265) görece düşüktür. Yıllık bülten hacimleri, Fidan döneminde daha seçici bir bülten üretimine işaret etmektedir.

Yıllık bülten ortalamaları Hakan Fidan döneminde dikkat çekici bir şekilde düşmesine rağmen sonraki bölümlerde görüleceği üzere bültenlerin sahip olduğu söylem yoğunluğunda artış yaşanmıştır. Fidan döneminde, 2026 yılı Mayıs ayı itibarıyla bülten sayısı 98'e ulaşmış olup, mevcut tempoyla yıl sonu projeksiyonu ~250 bülten civarındadır.

Grafik 2: Bülten Uzunluğunun Evrimi

Bültenlerin yıllık hacim gibi uzunlukları da yıllar içerisinde düşüş eğilimindedir. Grafik 2'deki uzunluk eğrisi, medyan kelime sayısı açısından gözle görülür bir düşüşü göstermektedir: 2002'de medyan bülten 98 kelimeyken 2025'te 37 kelimedir. Bülten, gerekçeli ve izahati bol metinlerden neredeyse sosyal medya postu uzunluğunda standart açıklamalara evrilmiştir.

III. Söylem Aileleri

Bu bölüm, Bakanlık bültenlerini on iki söylem ailesine ayıran sınıflandırma üzerinden, Türk diplomatik dilinin hangi rejestreler etrafında yoğunlaştığını ortaya koymaktadır.

Bakanlık bültenlerinin en yaygın söylem ailesi (rejistre) **dayanışma ve kardeşlik** dilidir (1.950 bülten, %28,1); bu rejestre tipik olarak yurt dışındaki terör saldırılarına, doğal afetlere, kaza ve felaketslere taziye/başsağlığı söylemini içerir. 'Derin üzüntü duyuyoruz', 'kardeş halka başsağlığı diliyoruz', 'her zaman yanındayız' gibi kalıplaşmış ifadeler bu rejestrenin omurgasını oluşturur.

Bu rejestreyi **endişe ve uyarı** dili izler (%25,3); 'derin endişe', 'ciddi kaygı', 'ivedilikle' ve 'derhal' kalıpları bu rejestrenin tipik sözcükleridir ve genellikle gelişen bir krizin erken evresinde, Bakanlığın taraflara itidal çağrısı yaptığı durumlarda devreye girer. Onu **kınama ve protesto** dili takip eder (%20,5); 'şiddetle kınıyoruz', 'kabul edilemez' ve 'reddediyoruz' gibi ifadelerle kendini gösteren bu rejestre, diplomatik dilin sertleşmiş yüzünü oluşturur ve

T.C. Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklamalarının Söylem Analizi

Bakanlığın bir eylem ya da açıklama karşısında açık tavır aldığı anlarda kullanılır. İttifak ve dostluk dili (%19,4) ise ziyaret duyurularında, üst düzey görüşme açıklamalarında ve ikili ilişkilerin vurgulandığı metinlerde öne çıkar; bu rejistre, çatışma diliyle değil iş birliği ve yakınlaşma vurgusuyla şekillenir. **Normatif/hukuk** dili (%17,8) uluslararası topluma yapılan çağrılarını, BM Güvenlik Konseyi referanslarını ve Viyana Sözleşmesi gibi hukuki dayanaklara yapılan atıfları içerir; Bakanlığın söylemini meşruiyet zeminine oturttuğu durumlarda başvurulan bir rejistredir. **Terör söylemi** (%17,6) ise terörle mücadele vurgusu, 'hain saldırı' nitelemesi ve PKK/PYD-YPG, FETÖ ile DAESH gibi adlandırmaların yer aldığı basın açıklamalarını içerir; bu rejistre, döngüsel güvenlik gündeminin söyleme doğrudan yansıdığı bültenlerde belirginleşir. **Çözüm & Uzlaş** dili, 2004 ile 2016 yılları arasında kendini gösterirken, 2016 yılından itibaren ağırlığını kaybeder. Daha az yer kaplayan söylem aileleri siyasi konjonktür göstergesidir. **Egemenlik ve toprak** dili (%4,6) Suriye, Kıbrıs ve Doğu Akdeniz gibi belli başlı dış politika alanlarında kullanılırken; **hak ve iddia** dili (%3,9) Mescid-i Aksa, Filistin, sözde 'asılsız iddialar' (Ermeni meselesi) ve Batı Trakya Türklerinin gündeme geldiği spesifik konularda kullanılır. Bu iki söylem ailesinin görece nadirliği, ilgili dosyaların yalnızca nadir siyasi anlarda bakanlık söylemine giren konjonktürel rejistrelere olduğu işaret etmektedir.

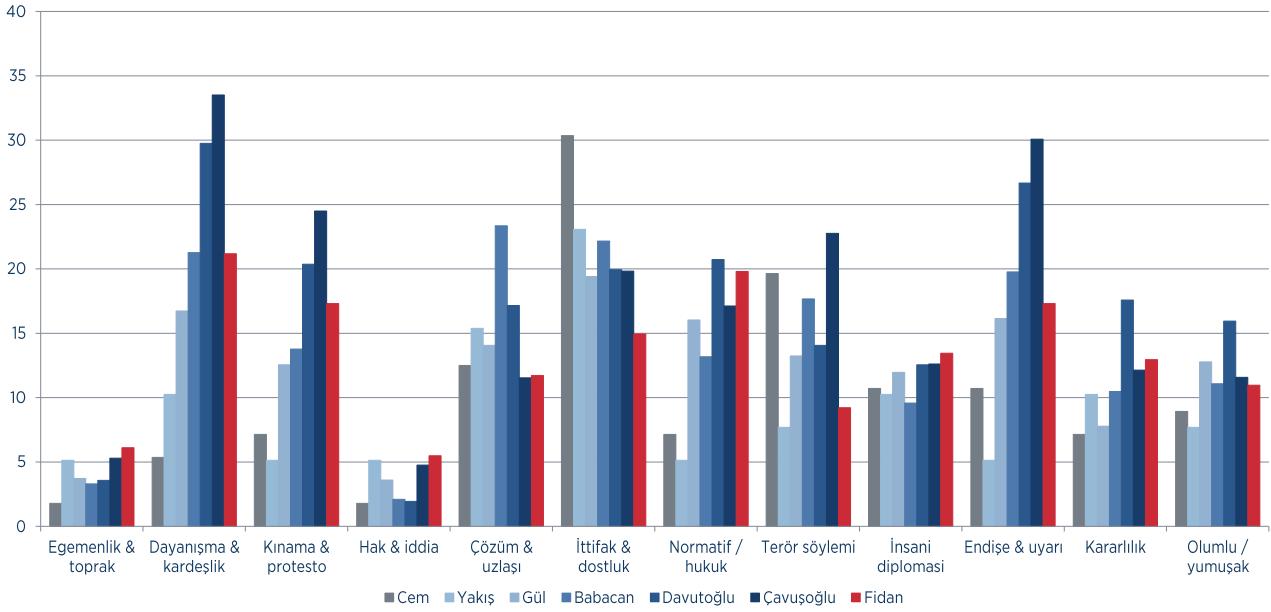
Grafik 3: Söylem Aileleri (% bülten)

TOPLUM
ÇALIŞMALARI
ENSTİTÜSÜ

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Egemenlik & toprak	2	5	4	3	3	4	4	4	2	4	3	3	4	4	2	6	6	6	8	3	8	4	4	6	15
Dayanışma & kardeş	7	16	16	18	15	19	21	27	25	29	29	35	30	33	32	36	34	30	34	38	33	26	21	24	18
Kınama & protesto	7	12	16	13	8	15	11	16	11	25	21	24	26	32	29	31	26	20	27	19	16	18	14	19	23
Hak & iddia	2	3	2	2	5	7	1	2	1	2	2	3	2	5	2	3	3	7	6	7	4	6	6	5	6
Çözüm & uzlaş	12	12	15	12	17	20	22	19	17	17	15	17	20	17	16	11	8	8	14	9	10	9	14	12	9
İttifak & dostluk	29	19	23	21	19	14	24	22	25	19	18	21	16	17	22	21	14	23	16	21	25	23	18	5	8
Normatif / hukuk	7	12	15	18	20	11	13	18	21	24	25	16	20	20	18	16	18	17	18	15	15	14	23	18	23
Terör söylemi	21	14	14	12	9	19	15	19	10	12	16	15	18	26	32	32	27	24	20	15	12	11	10	8	8
İnsani diplomasi	10	9	14	12	8	17	10	9	15	17	11	8	14	11	14	12	12	11	12	14	10	20	13	14	10
Endişe & uyarı	12	12	15	18	18	18	21	18	21	28	25	31	30	29	33	35	32	26	31	31	28	21	15	20	14
Kararlılık	7	9	8	5	9	10	11	13	11	18	19	19	22	14	13	13	8	10	11	11	12	12	14	14	14
Olumlu / yumuşak	9	15	10	14	12	11	10	10	17	17	18	15	18	13	11	9	7	10	13	11	14	11	11	12	10

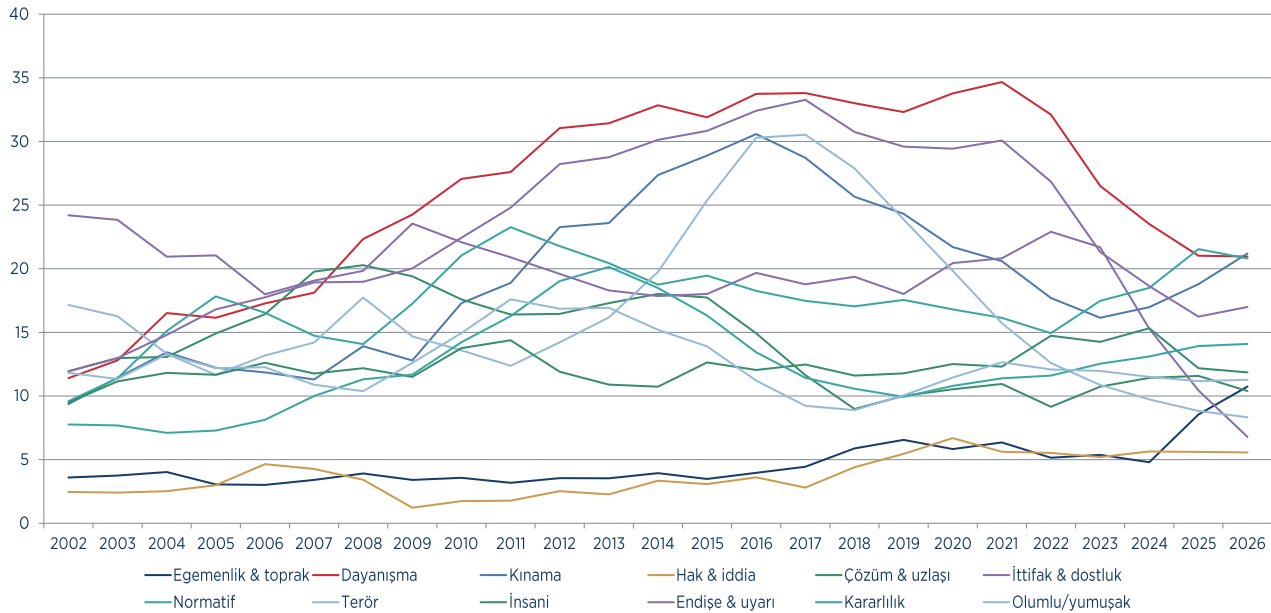
Isı haritasında en koyu sütunlar üç noktada yoğunlaşır: 2012–2018 arasında **dayanışma/kardeşlik** dilinde, 2010 sonrasında **kınama/protesto** dilinde ve 2014–2021 arasında **endişe/uyarı** dilinde. Bu dağılım, Türk dış politikasının 2010'lar boyunca hem dayanışma hem de reaktif kınama rejistrelere yoğun biçimde kullandığı bir dönemden geçtiğini niceleliksel olarak doğrular. **Çözüm ve uzlaş** dilinin en koyu yılları ise 2008–2012 aralığına, yani Babacan ve Davutoğlu'nun erken dönemlerine denk gelir.

Grafik 4: Söylem Aileleri / Bakan Dönemi (% bülten)

Aşağıda sunulan üç yıllık hareketli ortalama, yıllık dalgalanmaları filtreleyerek uzun vadeli eğilimleri görünür kılmaktadır. Bu yöntemle birlikte birkaç temel örüntü belirginleşmektedir: endişe ve dayanışma dilleri 2014–2018 aralığında tarihsel zirvelerine ulaşmakta, 2020 sonrasında ise bir istikrar dönemine girmektedir. Terör söylemi 2016–2019 yıllarında tepe noktasına çıkmakta ve bu tarihten sonra gerilemektedir. Egemenlik ile hak ve iddia dilleri ise 2019 sonrasında belirgin bir yükseliş eğilimi sergilemektedir. Son olarak, normatif&hukuk dilinin, aşağı yukarı Hakan Fidan'ın bakanlığı ile birlikte 2023 yılından itibaren yükselişe geçtiği iddia edilebilir.

Grafik 5: Hareketli Ortalama – Söylem Aileleri (3 Yıllık)

Bültenlerin ifade ettiği söylem ailelerinin bakan dönemlerine göre değerlendirilmesi, her dönemin kendine özgü söylem profilini ortaya çıkarmaktadır.

Ali Babacan bakanlığı döneminde **çözüm ve uzlaşma** dili, %23,4 oranıyla tüm dönemler içinde en yüksek değerine ulaşmaktadır. Bu eğilim, PKK çözüm sürecinin, Kıbrıs müzakerelerinin ve Ermenistan ile protokollerin imzalandığı 2009 konjonktürünün belirlediği arabuluculuk eksenli diplomatik yönelimle örtüşmektedir.

Davutoğlu döneminde **dayanışma** (%29,8), **kararlılık** (%17,6), **normatif/hukuk** (%20,7) ve **endişe** (%26,7) registreleri eşzamanlı olarak yükselerek görece yoğun ve çok registreli bir söylem profiline işaret etmektedir. Söz konusu tablo, 'stratejik derinlik' yaklaşımının pratiğe yansımaları olarak değerlendirilebilir; zira hem bölgesel bir aktör olma iddiasının hem de gelişmeler karşısında sürekli diplomatik konum alma eğiliminin niceliksel izdüşümünü sunmaktadır.

Mevlüt Çavuşoğlu döneminde söylemin sertleştiği gözlenmektedir: **kınama** (%24,5), **terör söylemi** (%22,8), **endişe** (%30,1) ve **dayanışma** (%33,5) registrelerinin tamamı, ilgili kategorilerde en yüksek değerlerine ulaşmaktadır. Bu yoğunlaşma, 2014–2023 aralığının çok katmanlı kriz ortamıyla (Suriye iç savaşı, 15 Temmuz darbe girişimi, Karabağ Savaşı, Ukrayna'nın işgali ve dönemsel Türkiye-ABD gerilimleri) doğrudan ilişkilidir ve söylem registresinin tüm boyutlarda eşzamanlı biçimde doygunluğa ulaşmasını yansıtmaktadır.

Hakan Fidan döneminin erken dönem verilerinde ise profil belirgin biçimde farklılaşmaktadır: **egemenlik ve toprak** dili (%6,1) ile **hak ve iddia** (%5,5) söylem ailesi tüm dönemler içinde en yüksek değerlerine ulaşırken, **dayanışma** (%21,2) ve **kınama** (%17,3) görece gerilemektedir. Bu dağılım, daha klasik bir devlet, uluslararası hukuk ve egemenlik söylemine doğru bir yönelime işaret etmektedir.

Söylem ailelerinin bu dağılımı, Bakanlığın farklı dönemlerde 'ne söylediğini' özetlerken; bir sonraki bölüm, bu söylemin coğrafi ağırlık merkezinin çeyrek asırda nasıl yer değiştirdiğini ele almaktadır.

IV. Avrupa'dan Orta Doğu'ya Kayma

Tematik analizde tek bir grafiğe sığan temel bulgu şu şekilde özetlenebilir: 2004 yılında bültenlerin %27,7'si AB sürecine yazılırken, 2024 yılında %28,7'si İsrail-Filistin konusuna ayrılmıştır.

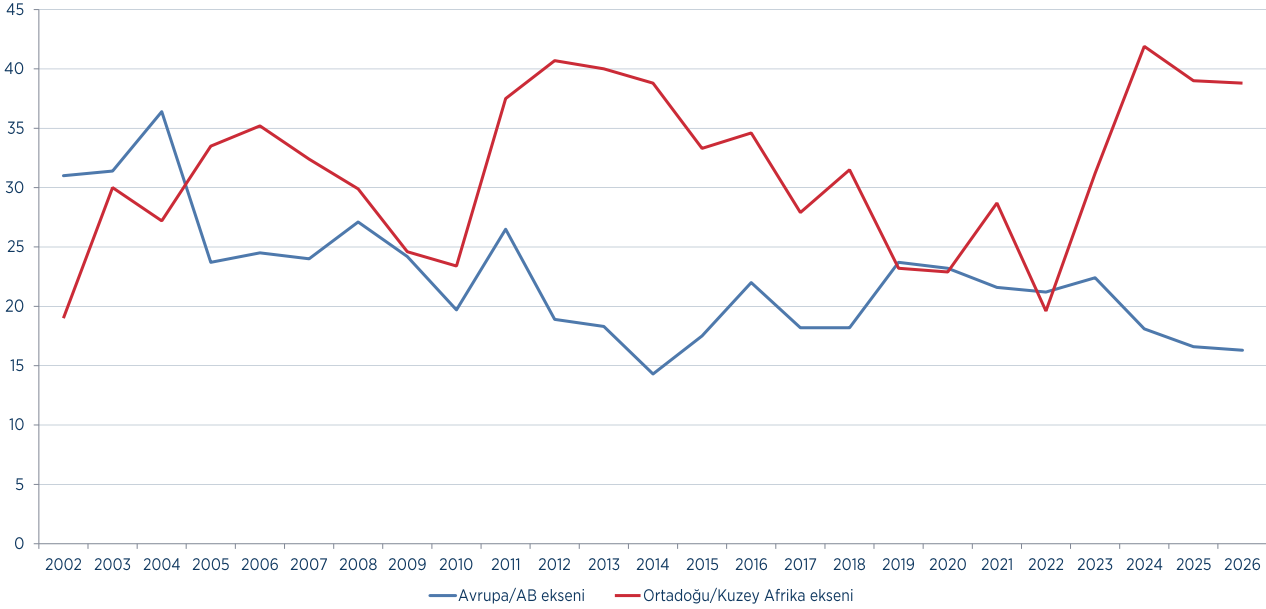
Bu çalışmada söz konusu bulgu, beş bağımsız ölçüm aracılığıyla sınanmaktadır: ülke bahsi sepetleri, söylemsel ağırlık merkezi, kurumsal kelime dağarcığı, sembolik şehirler ve konuşma tonu. Beş ölçümün tamamı aynı yöne işaret etmektedir: Türk diplomasisinin söylemsel pusulası, çeyrek asırlık süre zarfında Brüksel'den Orta Doğu'ya yönelmiştir.

Söylemsel pusuladaki bu kaymayı sınanan beş bağımsız ölçümün ilki, ülke bahsi sepetleridir. Grafik 6'te her bültenin başlık ve giriş cümlesinde anılan ülkeler iki coğrafi sepete ayrılmaktadır. Avrupa/AB eksenli, 29 Batı, Orta ve Kuzey Avrupa ülkesi ile AB kurumlarına ilişkin temayı kapsamaktadır; Orta Doğu eksenli ise 20 Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkesini

içermektedir. Türk dış politikası bakımından bağımsız dosyalar olarak değerlendirilen Yunanistan, Kıbrıs ve Balkanlar, herhangi bir sepete dâhil edilmemiştir; zira bu başlıklar, AB gündeminden bağımsız biçimde süreklilik gösteren komşuluk dosyaları niteliğindedir.

Grafik 6: İki Eksen: Avrupa/AB vs Orta Doğu (yıl içi %)

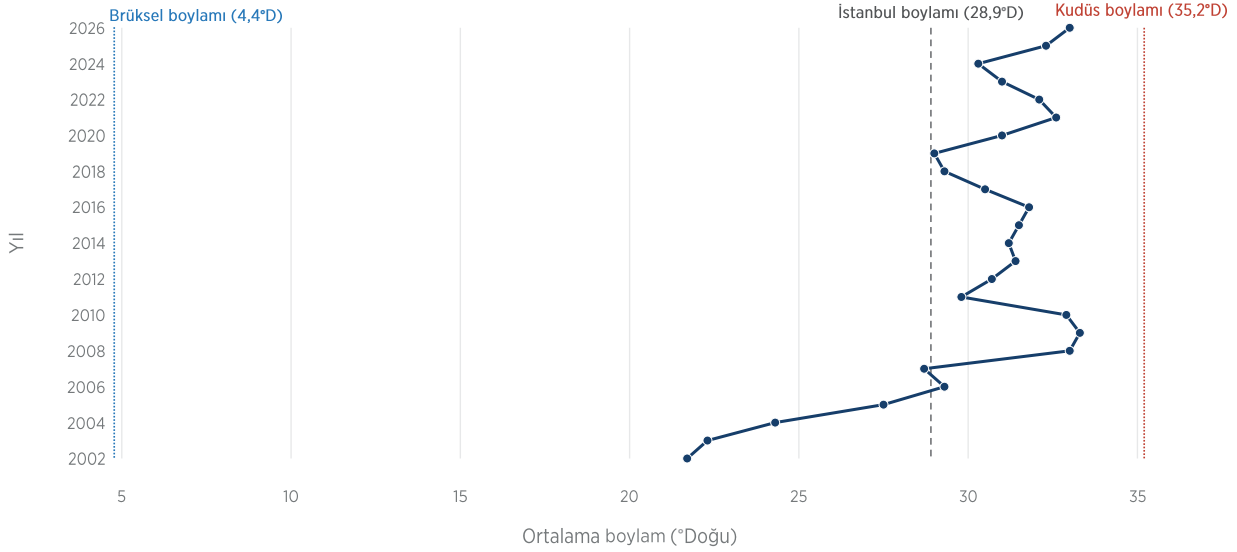
TOPLUM
ÇALIŞMALARI
ENSTİTÜSÜ

İki eksen üzerinden kurulan Grafik 6, dikkat çekici bir örüntü ortaya koymaktadır. 2002–2004 aralığında Avrupa/AB eksenine açık biçimde öndedir; nitekim 2004 yılında bu eksen %36,4'lük payla, Orta Doğu ekseninin %27,2'lik payının belirgin biçimde üzerindedir. İki eksen arasındaki makas, 2005 yılında, yani tam da katılım müzakerelerinin resmen açıldığı yılda kapanmaktadır. Bu kesişim, görünürdeki paradoksuyla dikkat çekicidir: müzakere süreci Brüksel merkezli teknik bir kanala, bir başka deyişle fasıl diplomasisine taşınırken, bülten gündemini giderek Orta Doğu doldurmaya başlamaktadır. 2005 sonrasında Avrupa eksenine hiçbir yıl yeniden öne geçememektedir. İki eksen arasındaki açıklık iki dönemde zirveye ulaşmaktadır: Arap Baharı ve Suriye savaşının damga vurduğu yıllarda (2012–2014 aralığında yaklaşık 20 puanlık fark) ve Gazze savaşının yaşandığı 2024 yılında (%41,9'a karşılık %18,1).

Ülke bahsi sepetlerine dayanan eksen kayışını farklı bir yöntemle ve daha incelikli biçimde sınavan ikinci ölçüm, söylemsel ağırlık merkezidir. Bu ölçümde, bültenlerde anılan her ülkeye coğrafi koordinat atanmış; ardından ilgili yılın tüm ülke bahislerinin ortalama boylamı ve enlemi hesaplanmıştır. Böylece diplomasi'nin 'baktığı yön', tek bir coğrafi koordinata indirgenerek niceliksel olarak izlenebilir hâle getirilmiştir.

Grafik 7: Söylemsel Ağırlık Merkezi: Ortalama Boylam (°Doğu)

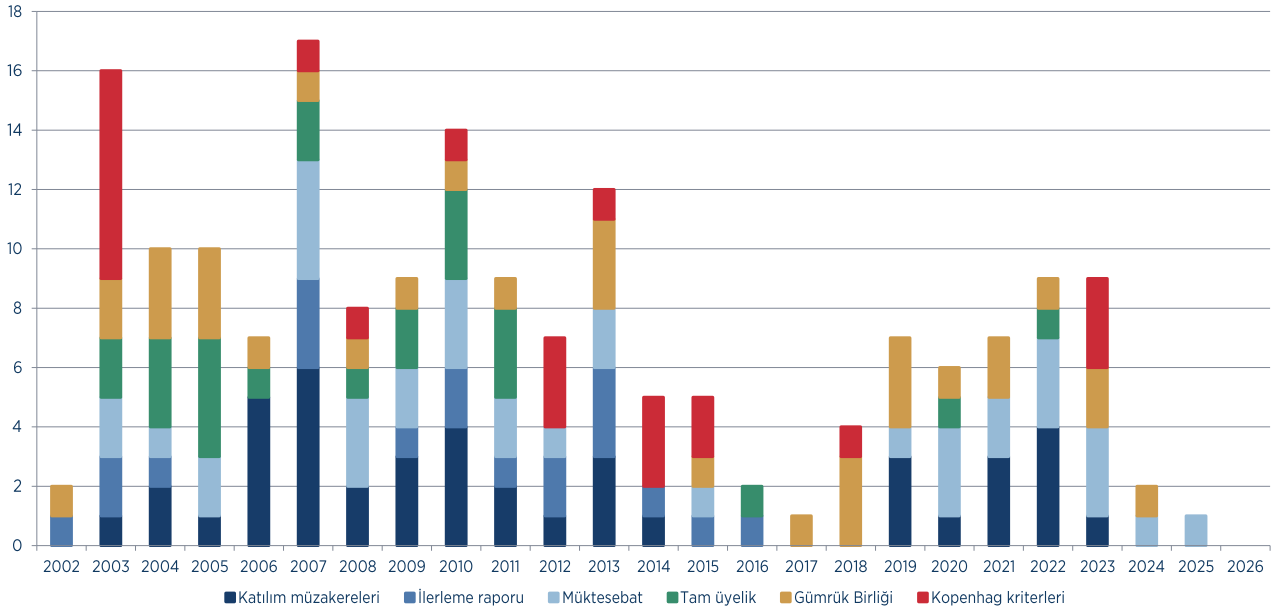

Grafik 7, yılın tüm ülke bahislerinin ortalama boylamındaki değişimi izlemektedir. 2002–2004 aralığında söylemsel ağırlık merkezi 18–24° Doğu bandında, yani Orta Avrupa-Balkan hattında konumlanmaktadır. 2008 yılından itibaren bu merkez, kalıcı biçimde İstanbul boylamının (28,9° Doğu) doğusuna geçmekte; 2022–2026 aralığında ise 31–35° Doğu bandına, bir başka deyişle Doğu Akdeniz-Levant hattına yerleşmektedir. Söz konusu kayma yalnızca boylamla sınırlı değildir: aynı dönemde ortalama enlem de 38° Kuzey’den 32° Kuzey’e gerilemektedir. Dolayısıyla pusula yalnızca doğuya değil, eşzamanlı olarak güneye de yönelmiştir.

Bu iki eksenli hareket birlikte değerlendirildiğinde tablo daha da belirginleşmektedir: Türk diplomasisinin söylemsel ağırlık merkezi, çeyrek asırlık süre zarfında Belgrad civarından Kıbrıs-Beyrut-Kudüs hattına, yani iki bin kilometreyi aşan bir mesafe boyunca güneydoğu istikametinde kaymıştır. İlk ölçümün ülke bahsi sepetleri üzerinden ortaya koyduğu eğilim, böylece tek bir koordinat üzerinden de doğrulanmış olmaktadır.

Türk Dış Politikasında gündem kayışının en kesin kanıtı kurumsal kelime dağarcığı kullanımında gizlidir. Önceki iki ölçüm söylemin coğrafi yönelimini ortaya koyarken, üçüncü ölçüm bu yönelimin dildeki ifadelerini izlemektedir. Grafik 8, AB sürecine özgü altı teknik terimin bültenlerdeki kullanım sıklığını takip etmektedir.

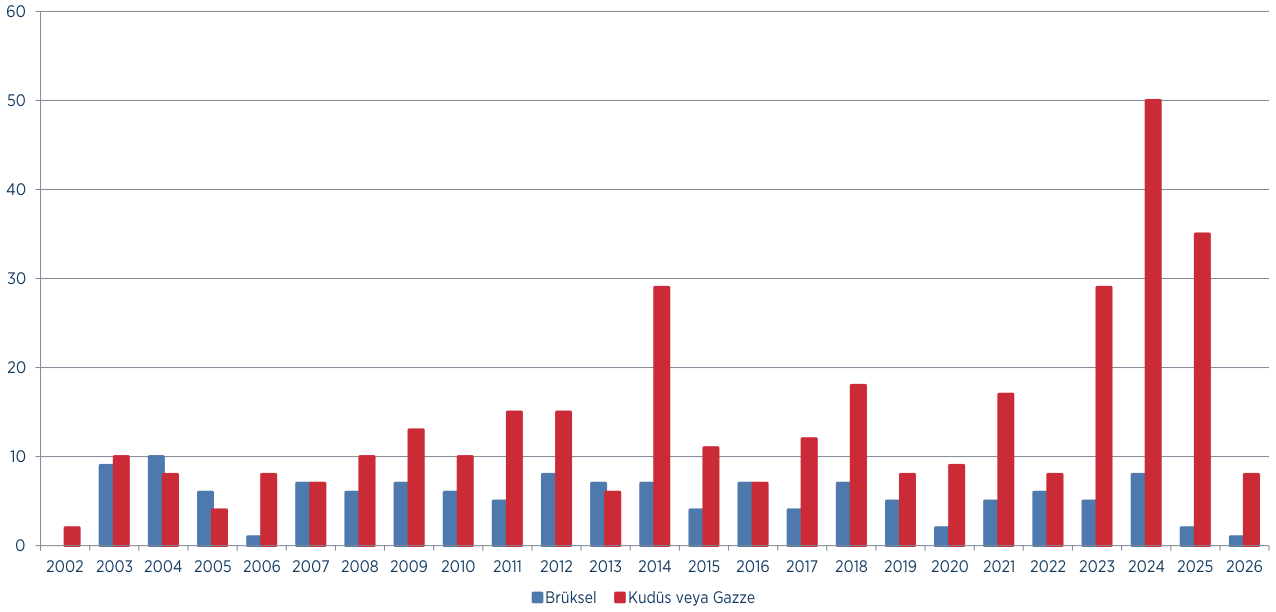
Grafik 8: Bir Sözlüğün Buharlaşması: AB Kurumsal Terimleri

AB Kurumsal terimlerinin bültenlerdeki seyri, AB gündeminin kademeli olarak geri çekildiğini açıkça göstermektedir. ‘Katılım müzakereleri’ ifadesi 2007 yılında altı bültende geçmekteyken, 2023 sonrasında bültenlerde hiç yer almamaktadır. ‘İlerleme raporu’ terimi son kez 2015 yılında bir bültene girmiştir. ‘Kopenhag kriterleri’ ise 2003 yılındaki yedi kullanımının ardından söylemden fiilen kaybolmaktadır. ‘Gümrük Birliği’, ‘Müktesebat’ ve ‘tam üyelik’ kavramları da 2020’li yıllarda yalnızca seyrek anmalara gerilemektedir.

Söylem analizini daha basit ve yalın biçimde gözler önüne seren ölçümlerden biri de, tek tek kelimelerin bültenlerdeki sıklığını izlemektir. Grafik 9, bu amaçla iki sembolik kelimeyi, ‘Brüksel’ ile ‘Kudüs veya Gazze’ ifadelerini bültenler genelinde taramakta ve kelimelerin yıllar içindeki kullanım sıklığını incelemektedir.

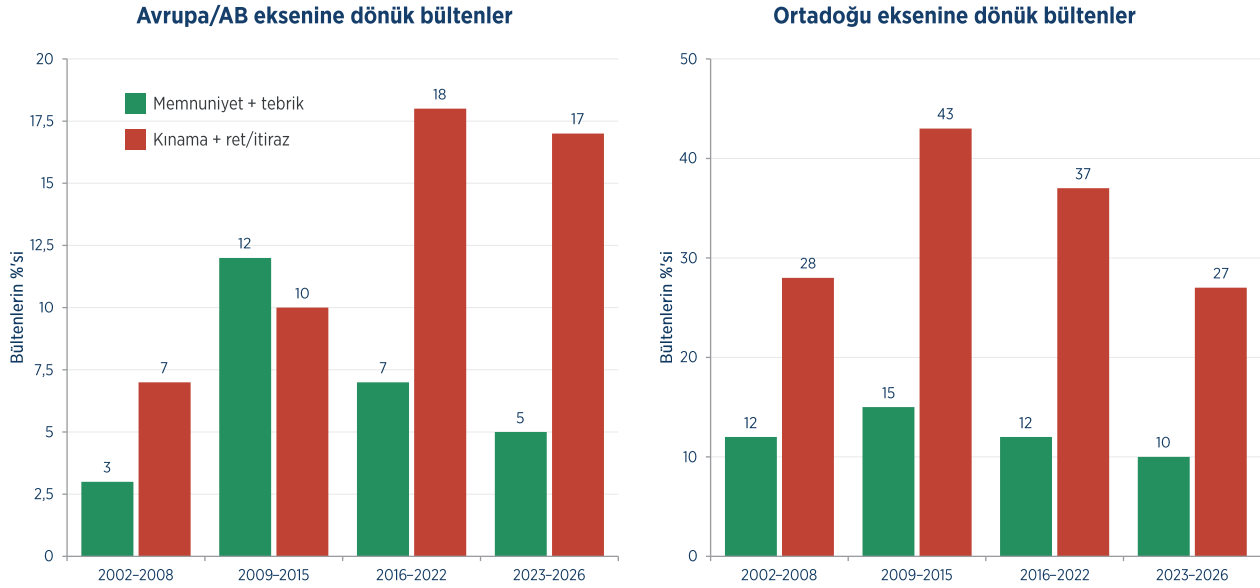
Grafik 9: İki Sembolik Başkent: Brüksel ve Kudüs/Gazze

Grafik 9, bültenlerdeki içerik kayışını sadece iki kelime üzerinden incelemektedir. 2003-2005 yıllarında 'Brüksel' kelimesinin geçtiği bülten sayısı (9-10) ile 'Kudüs/Gazze' ifadesinin geçtiği bülten sayısı başa baş seyretmektedir. 2023 yılında ise makas kesin biçimde açılmaktadır: Kudüs veya Gazze bahsi 28 bültene yükselmekte, 2024 yılında ise 49'a ulaşmaktadır. Aynı yıllarda 'Brüksel' 5-8 bülten bandında seyretmekte, 2025 yılında sadece 2 bültene gerilemektedir. 2024 ve 2025 yıllarında Bakanlığın bülten dilinde Kudüs ya da Gazze bahsi, Brüksel'den yaklaşık altı kat daha fazla yer tutmaktadır.

Yukarıda sunulan niceliksel bulgular Türk Dışişlerinin gündeminde Avrupa'dan Orta Doğu'ya kayışı desteklerken, niteliksel olarak da bu coğrafyalara yönelik Bakanlık açıklamalarının taşıdığı pozitif ve negatif ton incelenecektir. Bir başka deyişle mesele, Avrupa ve Orta Doğu eksenlerinin bültenlerde ne kadar yer kapladığıyla sınırlı değildir; bu eksenlere hangi duygusal registreye yaklaşıldığı da en az o kadar belirleyicidir. Konuşma tonunun ölçülmesi, söz konusu niteliksel boyutu görünür kılmaktadır.

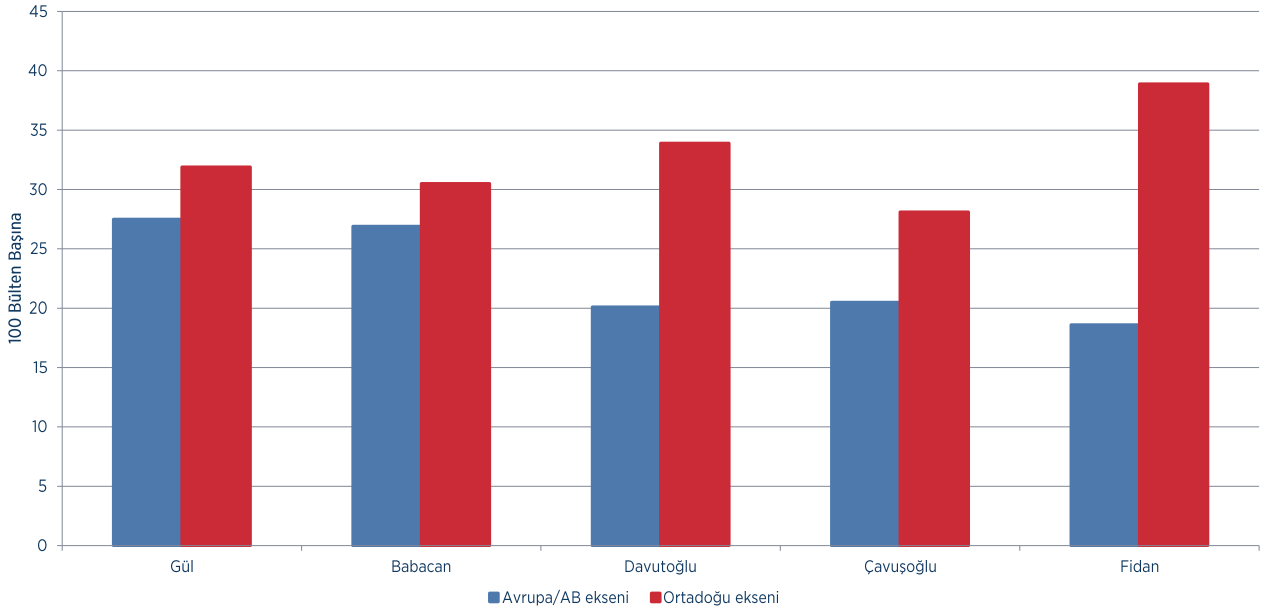
Grafik 10: Bülten Tonu: Pozitif ve Negatif Jest Oranı

Grafik 10, iki eksene dönük bültenlerdeki pozitif ve negatif jest oranlarını dönemsel olarak izlemektedir. Avrupa'ya dönük bültenlerde 2009–2015 dönemi belirgin biçimde olumlu bir evredir: memnuniyet ve tebrik içeren ifadeler (%12,4), negatif jestlerin (%9,5) üzerindedir ve bu tablo vize diyalogu, yeni fasıl açılışları ve sürece dair yeniden canlanma beklentisiyle örtüşmektedir. 2016 sonrasında ise denklem tersine dönmektedir: negatif jestler %18'e tırmanırken (Hz. Muhammed karikatürü ve Kur'an yakma vakaları, Avrupa Parlamentosu kararları, kaçak FETÖ üyeleri, diğer dönemsel siyasi tartışmalar), pozitif jestler %5-7 bandına gerilemektedir. Orta Doğu bültenlerinde negatif jest oranı her dönem yüksek seyretmektedir (%27-43); ancak bu oranın büyük kısmı, doğrudan muhabata değil üçüncü taraf olaylarına yönelik kınamalardan oluşmaktadır. (örn. saldırı sonrası kınamaları) Özetle Avrupa, bülten gündemlerinde nicel olarak azalırken, duygusal düzlemde de bir 'memnuniyet coğrafyası' olmaktan çıkıp giderek bir 'itiraz coğrafyası'na dönüşmektedir.

Son olarak, bülten gündemlerinde Orta Doğu eksenini ile Avrupa/AB eksenini arasındaki fark, Hakan Fidan bakanlığı döneminde rekor seviyeye ulaşmıştır. Grafik 11, iki ekseni beş ana bakan dönemi boyunca, her 100 açıklama başına düşen bahis sayısı üzerinden karşılaştırmaktadır. Gül ve Babacan dönemlerinde nispeten dengeli seyreden iki eksen Ahmet Davutoğlu'nun bakanlığı ile birlikte Orta Doğu lehine değişmektedir.

Grafik 11: Farklı Bakan Dönemlerinde Avrupa ve Orta Doğu

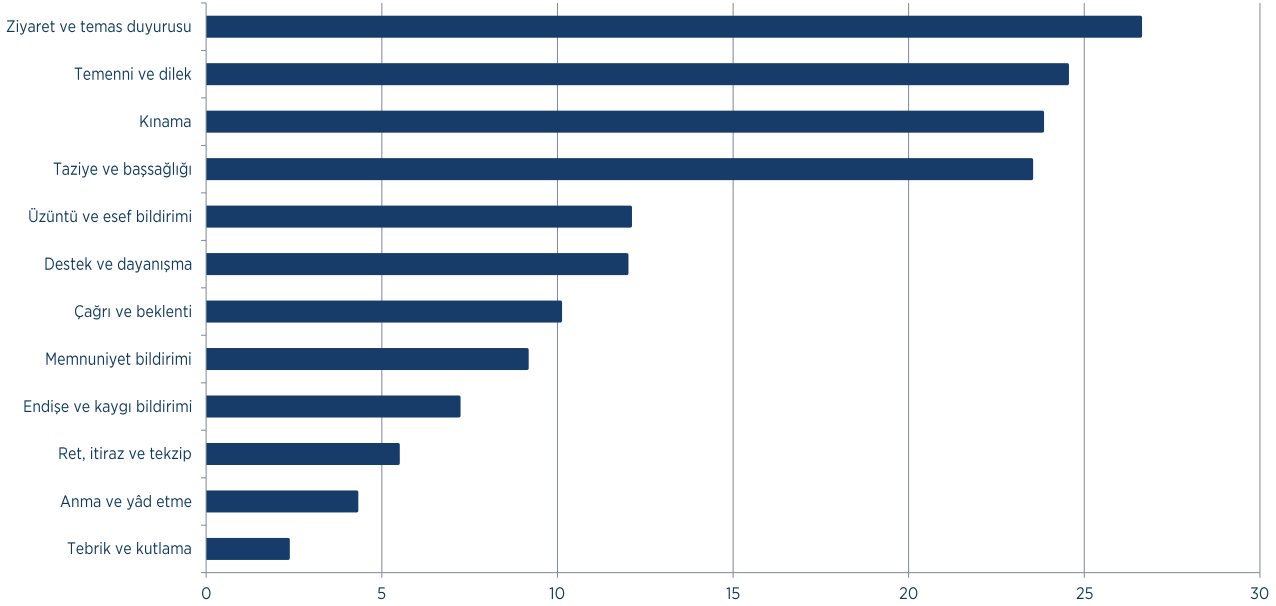
Beş farklı ölçüm (sepet payları, ağırlık merkezi, kurumsal terimler, sembolik şehirler ve jest tonu) aynı kayışı doğrulamaktadır: Türk Dışişleri'nin gündemi son 25 yılda Avrupa'dan Orta Doğu'ya yapısal bir kayma yaşamıştır. Bu kırılma tek bir yıla değil, iki aşamaya dayanır: 2005'te katılım müzakerelerinin açılmasıyla AB'nin gündem tekeli sona ermiş, 2011–2012'de ise Arap Baharı'yla birlikte Orta Doğu gündemi Dışişleri bültenlerinde kalıcı hâkimiyetini kurmuştur. AB eksenini tümüyle kaybolmamış, ancak tabana inmiştir (%16–23); asıl silinen, AB'ye üyelikle doğrudan ilişkili müktesebat, fasıl ve Kopenhag kriterleri gibi kavramlardır. Kayışın son halkası ise duygusaldır: Avrupa'ya dönük bültenlerde pozitif-negatif jest dengesi 2016 sonrasında tersine dönmüş, yani Avrupa'nın gündemden çekilmesi, Avrupa'ya yönelik dilin sertleşmesiyle birlikte gerçekleşmiştir.

V. Dışişleri'nin Jest Dili

Önceki bölümler Bakanlığın söyleminde neyin konuşulduğunu, yani gündemin coğrafi ve tematik dağılımını ele aldı. Bu bölüm ise farklı bir soruya yönelmektedir: Bakanlık kullandığı dil aracılığıyla ne yapmaktadır?

Bir resmî açıklama yalnızca bilgi aktaran nötr bir metin değildir; aynı zamanda bir edimdir. Bültenler kınar, başsağlığı diler, tebrik eder, ziyaret duyurur, kaygı bildirir ya da bir iddiayı reddeder. Bu edimler, diplomasi dilinin görece sınırlı ve tekrar eden bir jest repertuarı etrafında yıllar içinde bir örüntü ortaya koymaktadır. Devletin dili, sanıldığından çok daha ritüelleşmiş bir biçimde, belirli kalıplara dayanan jestler aracılığıyla konuşmaktadır. Aşağıdaki analiz, bu repertuarı on iki temel diplomatik jest üzerinden niceliksel olarak haritalandırmakta; her jestin söylemdeki ağırlığını ve işlevini görünür kılmaktadır.

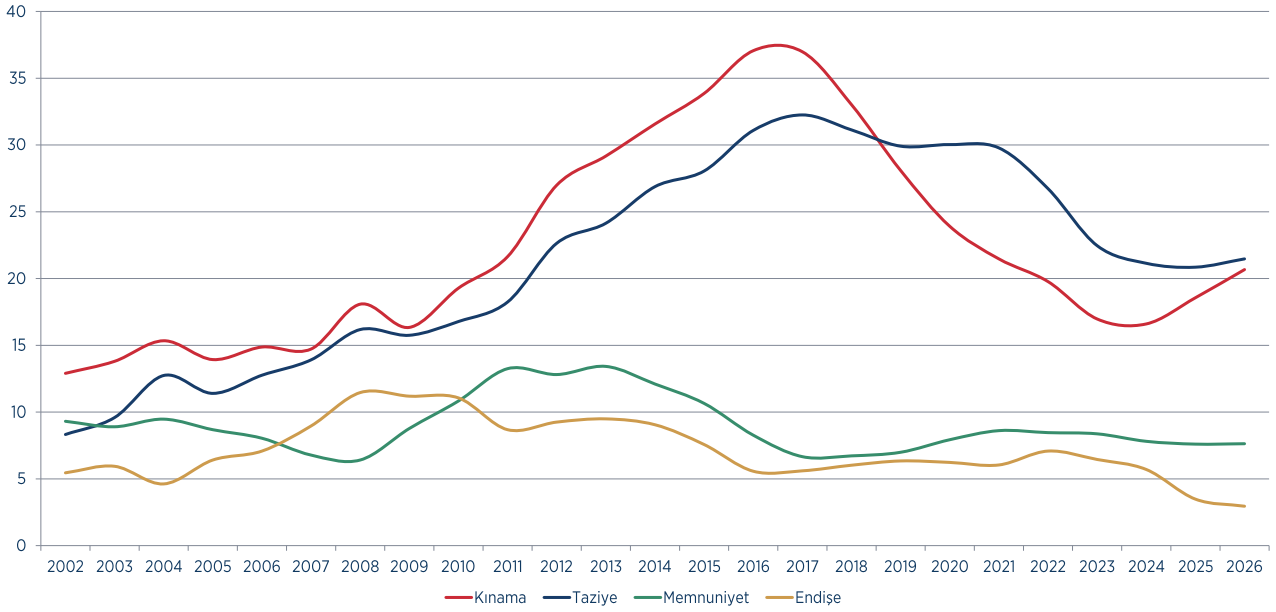
Grafik 12: Bakanlık Açıklamaları Hangi Diplomatik Jestleri Taşır? (%)

Grafik 12, bu on iki jestin bültenler genelindeki kapsama oranını ortaya koymaktadır. Ziyaret ve temas duyurusu (%26,6) ile temenni (%24,5) rutin diplomasinin; kınama (%23,8) ve taziye (%23,5) ise kriz diplomasisinin tipik jestleridir. Memnuniyet (%9,7), destek ve dayanışma (%12,0) ve endişe (%7,2) orta seviyede kullanılırken; ret ve itiraz (%5,5) ile anma (%4,3) görece seyrek, fakat işlevsel jestler olarak öne çıkmaktadır. Birçok bülten birden fazla jesti aynı anda barındırmaktadır. Özellikle kınama ve taziye bültenlerinin benzer orana sahip olmasının sebebi budur. Bültenlerin kabaca dörtte biri bir olayı kınamakta, dörtte biri başsağlığı dilemekte, dörtte biri ise bir ziyaret ya da temas duyurmaktadır.

On iki jestin tamamını tek bir grafikte izlemek görsel açıdan okunaklı bir tablo sunmadığından, analizin bu aşamasında söylemin temel eğilimlerini en iyi temsil eden dört jest seçilmiştir: kınama, taziye, memnuniyet ve endişe. Bu dört jest, hem yüksek kullanım sıklıklarıyla bültenlerin omurgasını oluşturmaları hem de kriz ile rutin diplomasisi arasındaki gerilimi en belirgin biçimde yansıtılmaları nedeniyle öne çıkmaktadır. Grafik 13, bu dört temel jesti tek bir eksen üzerinde izlemektedir. Kınama ile taziyenin 2014–2018 aralığındaki paralel tırmanışı, dönemin terör dalgasının söylemdeki yansımasıdır. 2023 sonrasında ise iki eğri arasındaki makas açılmaktadır: taziye yüksek seyrini korurken kınama oranı gerilemektedir. Bu ayrışmanın temel nedeni, kınama yayımlanan bültenlerin günlük terör olaylarından tek bir konuya, Gazze meselesine yoğunlaşmasıdır.

Grafik 13: Dışişleri Açıklamalarında Dört Temel Jest (3 yıllık ortalama, %)

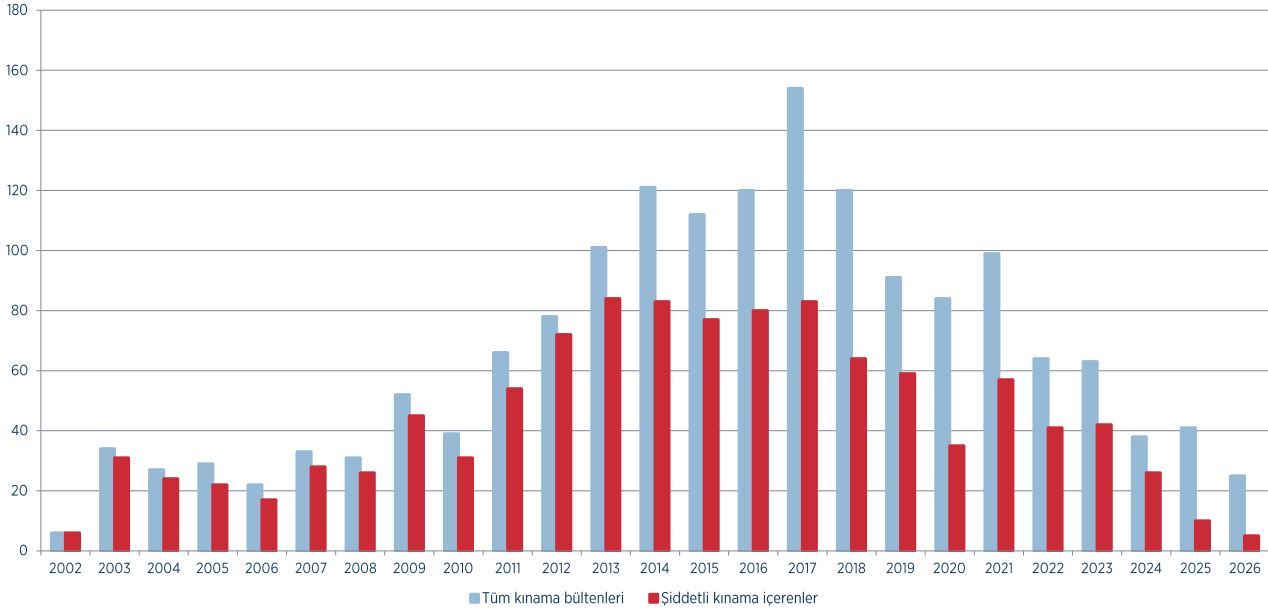

Kınama Diplomasisi

Kınama, ilk bakışta tek bir jest gibi görünse de aslında iki ayrı diplomatik işlemi bir arada barındırır: failin eylemini mahkûm etmek ve mağdurla dayanışma kurmak. Türkçenin çekim ekleri bu iki işlemi birbirinden ayırt etmeyi mümkün kılmakta; böylece bir kınama bülteninin kimi hedef aldığı ve kimi desteklediği ayrı ayrı izlenebilmektedir. Bu bölümde kınama jesti, söz konusu iki eksen üzerinden ayrıştırılarak incelenmektedir.

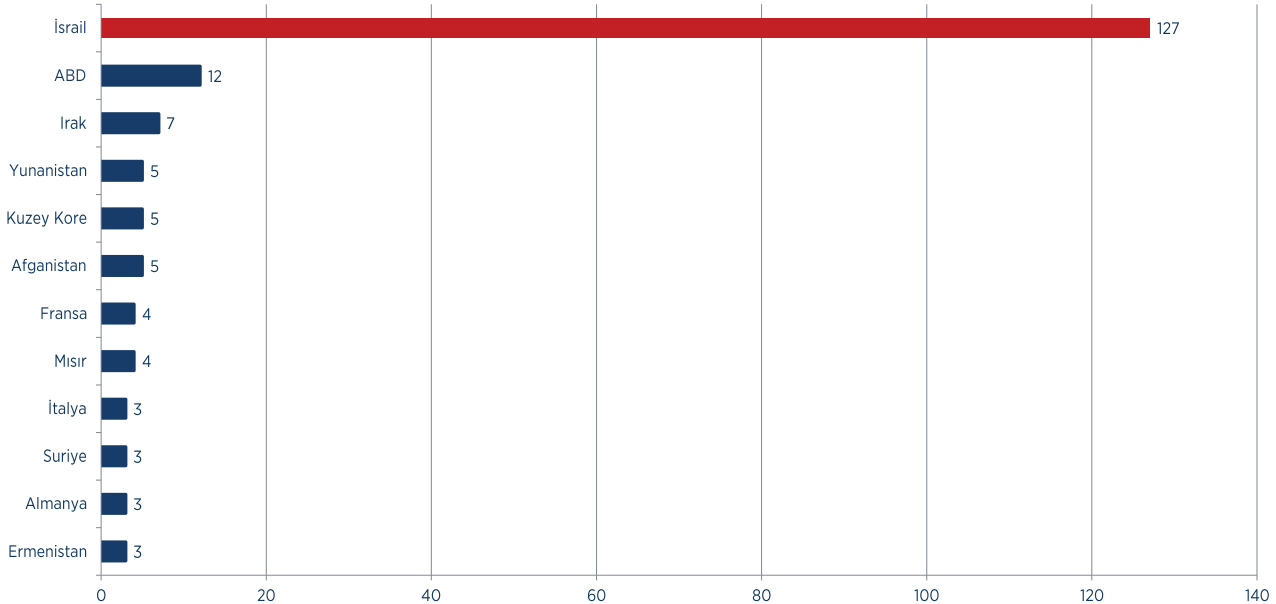
İlk olarak, kınama mesajları bağlamında kamuoyunda daha önce de tartışılan ve iletinin sertliğini artırmak için kullanılan ‘şiddetli kınama’ kalıbının izini sürmek yerinde olacaktır. Grafik 14, kınama bültenlerinin sertlik dozajını ölçmektedir. Erken dönemde kınamaların %86’sı ‘şiddetle’ ya da ‘nefretle’ zarfıyla sertleştirilmişken, bu pay 2019–2026 aralığında %51’e gerilemektedir. Ancak bu eğilim bir yumuşamadan ziyade bir tür enflasyonun tersine dönmesi olarak okunmalıdır: kınama olağan bir bürokratik jest hâline geldikçe, pekiştirici zarf da her vakaya değil, yalnızca gerçekten ağır görülen olaylarda kullanılmaya başlanmıştır.

Grafik 14: Dışişleri Açıklamalarında Kınamanın Şiddeti

Son 25 yılda, Türk Dışişleri tarafından en çok kınanan ülke açık ara farkla İsrail olmuştur. Aşağıdaki Grafik 15'te görüleceği üzere İsrail tabloyu tek başına domine etmektedir. İsrail 127 kınamayla, ikinci sıradaki ABD'nin (12) on katından fazla bir hacme ulaşmaktadır.

Grafik 15: Dışişleri Açıklamalarında En Çok 'Fail' Olarak Kınanan Devletler (Ocak 2002 - Mayıs 2026)

Yıl bazında bakıldığında İsrail'e yönelik kınama mesajlarının zirve yaptığı yıllar 2011'de 10, 2012'de 13, 2014'te 13, 2023'te 11, 2024'te 10 ve 2025'te 10 kınama olarak göze çarpmaktadır. İkinci sıradaki ABD kınamaları çok daha seyrek ve sebepleri kolayca seçilebilir: Kongredeki Ermeni karar tasarıları, Kudüs'ün başkent olarak tanınması, Golan'ın ilhakının

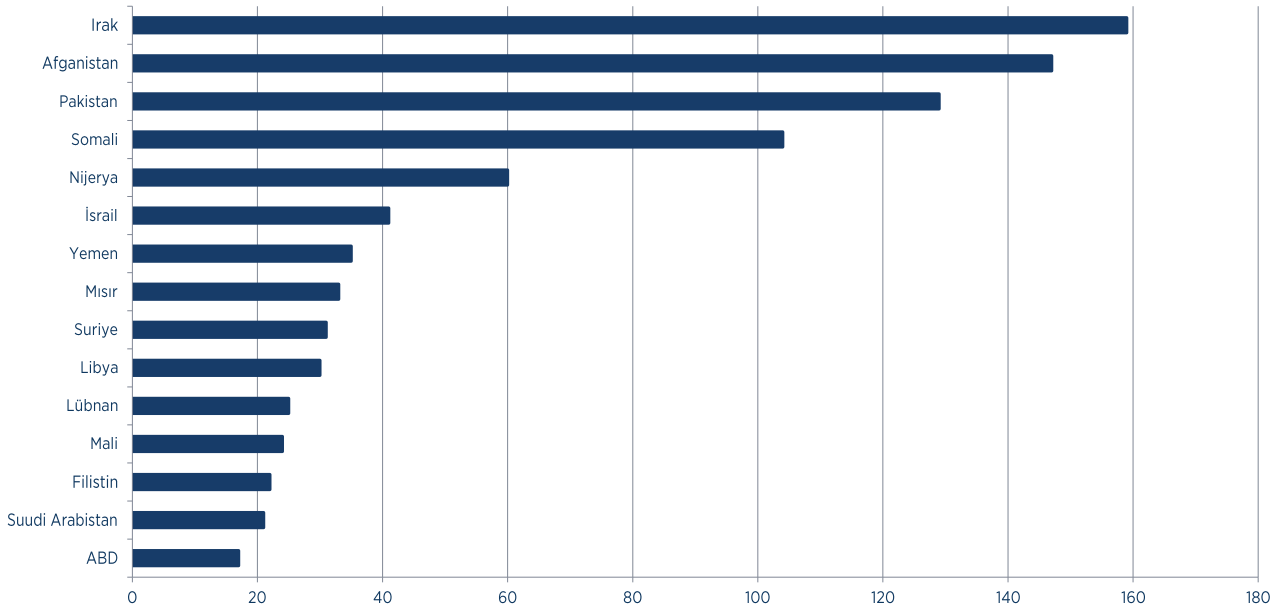
T.C. Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklamalarının Söylem Analizi

tanınması ve Türkiye'ye yönelik yaptırım kararları ABD'ye yönelik kınamaların sebepleridir. Kuzey Kore'nin nükleer denemeleri, Fransa'nın Hz. Muhammed karikatürü ve İslamofobi gündemi ve Yunanistan'ın mültecileri Ege'de geri gönderme uygulamaları ile eski diplomat faillerinin sağlık sebepleriyle serbest bırakılması kararları Türk dışişlerinin açıklamalarına seyrek kınama mesajlarıyla birlikte işlenmiştir.

Öte yandan, Kınamanın ikinci tipi, faili değil mağduru merkeze alan olay kınamalarıdır. Bu tip kınama açıklamaları, Türk Dışişlerinin en çok hangi ülkelerle dayanışma gösterdiğini ortaya koyması bakımından önemlidir. Grafik 16, esasen Türkiye'nin sık sık 'acına ortakım' dediği ülkelerin tablosunu sunmaktadır. Irak, Afganistan, Pakistan ve Somali, 2007 ile 2022 yılları arasında kesintisiz her yıl en az 1 defa yaşanan terör ya da benzeri olaylara karşı kınama mesajıyla dayanışma gösterilen ülkeler arasındadır. Öte yandan, en dikkat çekici bulgulardan biri, İsrail'in olay kınamalarında da toplam 42 kınama mesajı ile dayanışma gösterilen bir ülke olarak öne çıkmasıdır.

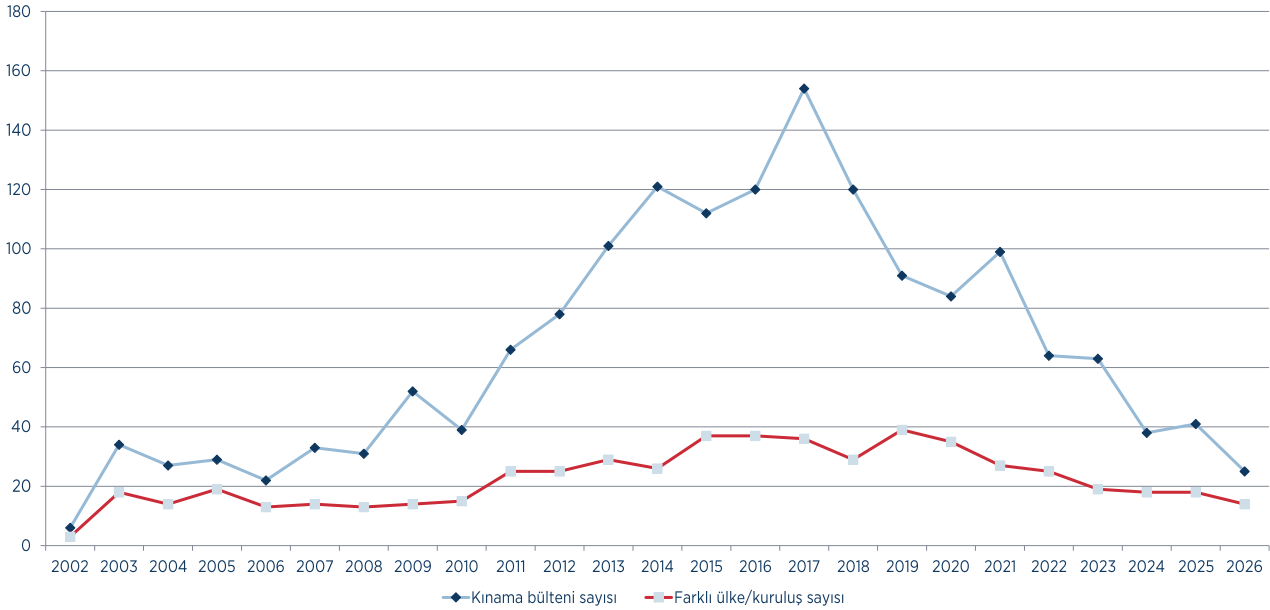
Grafik 16: Dışişleri Açıklamalarında hakkında En Çok Olay Kınaması Yayımlanan Ülkeler

TOPLUM
ÇALIŞMALARI
ENSTİTÜSÜ

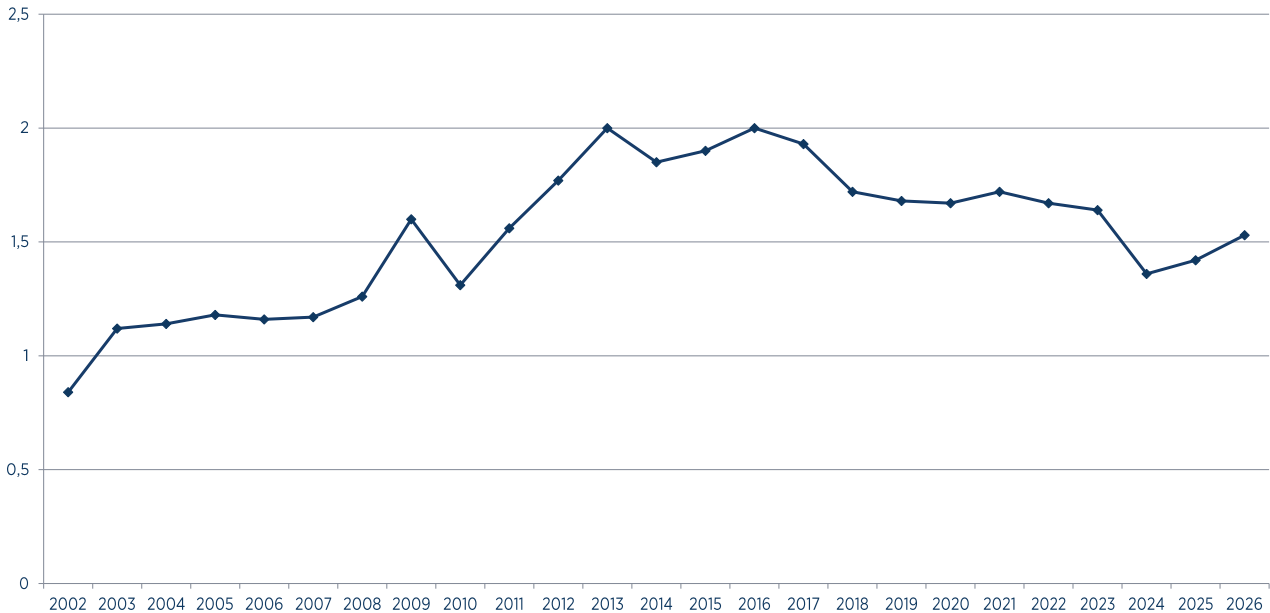
Son olarak aşağıdaki Grafik 17, kınamaların yıllık olarak kaç farklı hedefe yöneltildiğini ölçmektedir. 2015 ile 2019 yılları arasında Türkiye, tek bir yılda 36-39 farklı ülke veya kuruluşa kınama bülteni yöneltmiştir. Bu genişleme, özellikle bu dönemde artan küresel terör dalgasıyla doğrudan ilişkilidir.

Grafik 17: Türk Dışişleri'nin Kınama Diplomasisi: Yılda Kaç Farklı Hedef?

Son olarak, Genel Manzara bölümünde ortaya konduğu üzere medyan bülten uzunluğu çeyrek asırda neredeyse üçte birine inmiştir. Ancak Grafik 18'de görüleceği üzere bu kısalma, bültenlerin taşıdığı jest yükünün azalması anlamına gelmemektedir. Aksine, giderek kısalan metinlerde bülten başına ortalama diplomatik jest oranı korunmakta; kınama, taziyeye, temenni ve ziyaret duyurusu gibi edimler bültenlere daha yoğun bir şekilde yerleşmektedir. Başka bir deyişle bültenler jestlerini korumakta; her bir açıklama, daha az kelimeyle daha fazla diplomatik edim üstlenmektedir. Bu yoğunlaşma, Dışişleri dilinin daralırken damıtıldığını; bültenin bir bilgilendirme metni olmaktan çıkıp standartlaşmış bir jest taşıyıcısına dönüştüğünü göstermektedir.

Grafik 18: Söylem Yoğunluğu: Bülten Başına Ortalama Jest Sayısı

VI. Sonuç

Bu çalışma, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın 2002-2026 arasında yayımladığı 6.929 Türkçe basın açıklamasını söylem analizine tabi tutarak, Türk diplomatik dilinin çeyrek asırlık dönüşümünü üç temel ekseninde ortaya koymuştur.

Birincisi, bültenlerin biçimsel özellikleri belirgin biçimde daralmıştır. Yıllık hacim 2008-2009 sıçramasının ardından 275-435 bandına otururken, bülten uzunluğu çarpıcı biçimde kısalmıştır: 2002 yılında 98 kelime olan medyan bülten, 2025 yılında 37 kelimeye gerilemiştir. Bülten, gerekçeli ve izahatı bol bir metin türünden, neredeyse sosyal medya gönderisi uzunluğunda standart bir açıklamaya evrilmiştir.

İkincisi ve en güçlü bulgu olarak, Bakanlığın söylemsel ağırlık merkezi Avrupa'dan Orta Doğu'ya yapısal biçimde kaymıştır. Bu kayma, birbirinden bağımsız beş ölçümle (ülke bahsi sepetleri, söylemsel ağırlık merkezi, kurumsal kelime dağarcığı, sembolik şehirler ve konuşma tonu) tutarlı olarak doğrulanmış; dolayısıyla bulgunun kullanılan yöntemle bağlı bir sonuç olmadığı gösterilmiştir. Kırılma tek bir yıla değil iki aşamaya dayanır: 2005'te katılım müzakerelerinin açılmasıyla AB'nin gündem tekeli sona ermiş, 2011-2012'de ise Arap Baharı'yla birlikte Orta Doğu gündemi kalıcı hâkimiyetini kurmuştur. AB eksenini tümüyle ortadan kalkmamış, ancak tabana inmiştir. Öte yandan, üyelik hedefiyle ilişkili müktesebat, fasıl ve Kopenhag kriterleri gibi bir çok kilit teknik kelimenin Bakanlık açıklamalarına hakim kelime dağarcığından yıllar içinde silindiği bulunmuştur.

Üçüncüsü, Bakanlığın dili görece sınırlı ve tekrarlayan bir jest repertuarı etrafında örgütlenmektedir. Bültenlerin kabaca dörtte biri kınama, dörtte biri taziye, dörtte biri ise ziyaret veya temas duyurusu içermekte; devletin sesi sanıldığından çok daha ritüelleşmiş kalıplar üzerinden konuşmaktadır. Medyan bülten uzunluğu çarpıcı bir şekilde düşerken, bülten başına jest sayısı da hatırı sayılır bir oranda artmıştır. Kınama jesti özelinde ise en keskin bulgu, fail olarak en çok kınanan devletin açık arayla İsrail olmasıdır.

Bu üç eğilim birlikte değerlendirildiğinde, Bakanlık açıklamaları, çeyrek asır içinde süreci izah eden ve gerekçelendiren bir araç olmaktan çıkıp giderek pozisyon bildiren ve tepki kaydeden bir araca dönüşmüştür. Metnin kısılması, gündemin tek bir coğrafyada yoğunlaşması ve dilin kalıplaşmış jestlere indirgenmesi, bu kurumsal eğilimin sonucudur. Dışişlerinin söylemsel pusulası yalnızca yönünü değil, işlevini de değiştirmiştir.

YAZAR HAKKINDA

Berçin Yiğitaslan

Berçin Yiğitaslan, 1988 yılında Balıkesir'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Balıkesir'de tamamladı. 2011 yılında Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünden mezun olan Yiğitaslan, aynı üniversitenin Amerikan Tarihi bölümünde Yüksek Lisans eğitimini tamamladı. Çalışma hayatına Yandex Türkiye'de başladıktan sonra sırasıyla Türkiye İş Bankası, Başbakanlık Basın-Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü ve Dışişleri Bakanlığı'nda çalıştı. 2019 yılında kendi isteğiyle Dışişleri Bakanlığı'ndan ayrıldıktan sonra Türkiye'de insani yardım sektöründe stratejik yönetim, kurumsal risk, yasal uyumluluk, etik&davranış kuralları ve iç denetim alanlarında çalıştı. 2024 yılı içerisinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Özel Kalem Müdür Yardımcılığı ve Protokol Müdürlüğünü yürüten Yiğitaslan, halen yurtdışı merkezli kâr amacı gütmeyen bir insani yardım kuruluşunun Ortadoğu Direktörlüğünü sürdürmektedir.

T TOPLUM
ÇALIŞMALARI
ENSTİTÜSÜ

Cevizlidere Mah. Mevlana Bulv. No:123/305 Çankaya/Ankara
0312 939 93 00 | info@toplum.org.tr | www.toplum.org.tr